

ANAHATLARIYLA AFŞİN - ELBİSTAN PROJESİ

Suat SEYHUN*

Abstract

The Afşin - Elbistan mining area has a reserve of 3,146 billion tons. 501,8 million tons of this reserve is in Kışlaköy Mining Area and it can be produced with a profit. This area will be developed to produce 20 million tons of Lignite per year. 17 million tons of this production will be given to the Power Station which will be built in this area, remaining 3 million tons will be distributed to the other people to use in other purposes. The capacity of this power station will be 1200 M.W.

In the Kışlaköy open pit mine, six bucket wheel excavators will be used. The first one of those excavators will start working in the date 1.4.1976, and the others will start in every following six months.

The Power Station will have four units. The first unit will start working on 1.9 1977, and the fourth one on 14.1979.

The investment of integrated project of (Mine and Power Station) are as follows:

Total investment for mining is 3,091 billion T.L.

Total investment for the Power Station is 4.968 billion T.L.

Thus, the total investment for the integrated project is 8,059 billion T.L.

Cost for one ton of Lignite is 29 T.L. and the cost of one KW/H energy is 16,7 Kr\$.

Afşin - Elbistan havzası 3.146.000.000 ton linyit rezervine sahiptir. Bu rezervin 1.770.000.000 tonu ekonomik olarak istih-sal edilebilir. Bu rezerv 3000 MW'lık santralin uzun müddet

(*) Maden Y. Mühendisi, TKt Elbistan Grubu Müdürü,

yakıt ihtiyacını karşılayabileceği gibi kurutulduğu takdirde Doğu Bölgemizin mühim bir kısmının küçük sanayi ihtiyacını ve ev yakıtı ihtiyacını karşılayabilecek durumdadır.

Söz konusu rezerv Kışlakoy, Cöllolar ve Afşin olmak üzere üç mıntıkanın toplam rezervidir. Kışlakoy bölgesinde 501,8 milyon ton rezerv bulunmaktadır. Kışlakoy bölgesi diğer iki bölgeye nazaran daha rantabl çalışabileceğinden ilk işletme bu mıntıkada açılacaktır. Kışlakoy işletmesinden senede 20 milyon ton linyit üretimi öngörülmektedir. Bu miktardan 17.0 milyon ton santrale ve 3.0 milyon ton da ev yakıtı olarak bölge halkına tahsis edilecektir.

Santral yılda 1200 MW enerji üretecek ve Kışlakoy bölgesinin kömürü santral ihtiyacını 2003 yılına kadar karşılayacaktır.

Afşin - Elbistan linyitleri düşük vasıflı linyitlerdir. Ekonomik değeri büyük rezervinden doğmaktadır. Bu bölgedeki linyitlerin kalori değeri 700-1600 K. Cal/Kg arasında değişmektedir, vasatı değeri 1110 K. Cal/Kg'dır.

Evlere dağıtılacak linyit büyük parçalar olduğundan bunun kalori değeri biraz yüksektir (1200 K. Cal/Kg). Bu kömürün rutubeti %54,4 ve tüvenan kömürde kül nisbeti %18,7'dir. Örtü tabakası ve ara kesmesinin linyite oram bu mıntıkada 2,76/1'dir (m³/ton).

Afşin - Elbistan linyitleri Açık işletme metodu ile çalışılacaktır. Kömür ve örtü tabakasının kazılmasında herbiri saatte 3000 m³ kapasiteli 6 ekskavatör kullanılacak, senede 90 milyon m³ kömür ve toprak hafriyatı yapılacaktır. İstihsal edülen 20 milyon ton linyit iki band vasıtasıyla santrale ve ev ihtiyacı olarak ihtiyaç sahiplerine verilecektir. Mütebaki dört ekskavatörün kazdığı toprak, taşlar ve santralden gelen kül beş dökücü vasıtasıyla atılacaktır.

Nakliyat işlerinde 45 km uzunluğunda 1,8 m genişliğinde bandlar kullanılacaktır.

Avan projeye nazaran mühim siparişler 1973 yılı içinde yapıldığı takdirde santral ünitelerin faaliyete geçme tarihleri aşağıdaki gibidir:

I. Ünite	1.9.1977
n. Ünite	1.3.1978
III. Ünite	1.10.1978
IV. Ünite	1.4.1979

Tesisin kurulma süresince %7 faiz ve 25 senelik çalışma devresinde %10,5 faiz kabul edildiği takdirde enerjinin kilovat maliyeti 16,7 kuruş, linyitin bu şartlar içinde maliyeti 29,— TL. olacaktır. Bu maliyetler dışardan satınahnan malzemenin gümrüksüz olacağına göre hesap edilmiştir. Toplam yatırım bedeli, maden için 3 milyar 91 milyon TL.'dir. Bunun dış ödeme miktarı %74 nisbetindedir. Santral maliyeti 4 milyar 968 milyon TL. olacaktır. Bunun dış ödeme miktarı %67 nisbetindedir.

Kışlaköy mıntıkasında ük ekskavasyon işi 1 Nisan 1976 tarihinde başlayacak ve altı ay ara ile diğerleri servise girecektir. Bunu teminen avan projede 1973 yılında 48,3 müyon TL. döviz, 10,4 TL. Türk parası olmak üzere cem'an 58,7 müyon lira sarfedüleceği öngörülmektedir.

1973 yılında Sosyal Site inşaatının ihalesinin yapılması gerekmektedir. Bu itibarla Afşin - Elbistan bölgesinde daimi şantiyenin kurulması ve merkez grubumuzun üç elemanla takviye edilmesi gerekmektedir.

Afşin - Elbistan Projesi, Santral ve Maden kısmını ihtiva eden bir entegre proje olarak 1972 yılında TEK tarafından yürütölmektedir.

1972 programının yatırımlar kısmında TEK'e ait olmak üzere toplam olarak 36.400.000 TL. tahsisat mevcuttur. Dış ödemeler temin edilemeyeceği mülâhazasıyla programa konmamış, dış kredi temin edildiğinde yukarıdaki tahsisatın artabileceği kaydedilmiştir.

1972 senesinde projede oldukça mühim değişiklikler vukua gelmiştir.

1 — Proje için dış kredi temin edilmiş ve kullanılabilir hale gelmiştir.

2 — 1972 plânında 2x300 MW olarak görülen santral kapasitesi memleketin enerji ihtiyacını karşılamak üzere 4x300 MW'a yükseltilmiş, keza Güneydoğu Anadolu'nun yakıt ihtiyacını karşılamak üzere 3.000.000 ton kadar linyit üretimi derpiş edilmiştir. Bu artışlar üe kömür üretiminin yılda 20.000.000 tona yükseltilmesi çalışmalar sonunda kararlaştırılmıştır.

3 — Bir entegre proje olarak mütalâa edilen Afşin - Elbistan Projesi, 27.7.1972 tarihinde TKİ ve TEK arasında aktedilen bir protokolle Maden ve Santral olmak üzere ikiye ayrılmış, maden kısmının yönetimi TKİ bünyesinde kurulan Grubumuza tevdi edilmiştir.

1972 yılı yatırım programında TKİ yatırımları arasında bu proje öngörülmediği için Grubumuz tarafından yapılan masraflar 1972 yılı sonuna kadar TEK'e dekont edülecektir.

1972 yılında projenin etüd ve avan proje kısmına sarfedilmek üzere dış kredi temin edilince projenin Müşavirlik ve Mühendislik hizmetleri beş firmadan kurulu bir konsorsiyuma ihale edilmiştir.

Bu konsorsiyumun lideri Alman Fichtner firmasıdır. Konsorsiyumun diğer üyeleri maden konusunda Rheinbraun, elektrik konusunda Sofrelec (Fransız), inşaat konusunda Gîemaş (Türk), maden konusunda Alaçam (Türk) dir.

Afşin - Elbistan projesinin realizasyonu üç safhada mütalâa edilmektedir:

1. Safha: Bugüne kadar Afşin - Elbistan konusunda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve bir avan proje raporunun hazırlanması,

2. Safha: Kesin projenin hazırlanması, şartnamelerin hazırlanması, tekliflerin değerlendirilmesi, imalâtın, montajın işletmeye alma işlerinin kontrol ve nezareti,

3. Safhadaki işler: Maden tesislerinin servise alınmasından itibaren maden kısmının iki yıl müddetle nezaretidir.

Bu safhalardan 1. kısım, büyük oranda bitmiştir. Avan projede 1973 yılı için 58,7 milyon lira öngörülmektedir. Bunun 10,4 milyon lirası TL., 48,3 milyon lira ise dövizdir.

Avan projede 1973 yılında Öngörülen yatırım dağılışı şöyledir:

Exkavatörler	32,2	milyon TL.		
İstoklama tesisleri	6,1	'	"	
Su tesisleri	4,3	»	»	
İstimplâkler için	0,9	'	"	
Müşavirlik ve Mühendislik hizmetleri için	10,9	'	"	
örtü tabakasının kaldırılması İçin	4,3	'	"	

Projenin ikinci safhasına başhyabilmek için bu safhanın finansmanım temin etmek zarureti vardır. Ekim ayı başlarında Dünya Bankasının konuyla ilgili elemanı Mr. Fish ile yapılan gayriresmî bir görüşmede kredi talebimizin 1972 yılı sonunda ancak Board'a (Dünya Bankası İdare Meclisi) intikal edebileceğini, sırada bekleyen diğer konular da dikkate alınırca 1973 sonunda bir karar alınabileceğini ifade etmiştir.

Afşin - Elbistan projesi yatırımları avan projedeki rakamlara göre şöyledir:

Maden kısmı:				
Dış yatırım	2.281,4	milyon TL		
İç yatırım	809,2			
Toplam	3.090,6	*	"	
Elektrik kısmı:				
İç yatırım	1.643	"	"	
Dış yatırım	3.325	"	"	
Toplam yatırım	4.968	"	"	

Buna nazaran iki projenin gerektirdiği toplam yatırım 8.058,6 milyon kadardır.

Böyle bir projenin dış finansmanı bir tek müessese tarafından karşılanması mümkün görülmemektedir. Kanaatımızca Dünya Bankası Liderliğinde bir Konsorsiyum kuracaktır. Böyle bir Konsorsiyumun kurulması formalitesi en iyimser bir tahminle 1973 senesinin sonunu bulacaktır.

Entegre projenin biran evvel tahakkuku için imalâtın uzun süren tesislerin en kısa zamanda siparişe bağlanması gerekmektedir. Bunu teminen Dünya Bankasının veya Konsorsiy-

yumun açacağı kredinin kullanılabilir hale gelmesini beklemeden yukarıdaki tesislerin imaline başlatma gayesiyle gerekli peşin ödemelerin Maliye Vekâletince yapılması şimdilik yegâne yol olarak görülmektedir.

Avan projede 1973 yatırımı olarak görülen 58,7 milyon lira kanaatımızca tesisatın peşin ödemeleri yapıldığı takdirde azdır, yapılmadığı takdirde çoktur.

Grubumuz 1973 yatırım programı 26 milyon liradır.

Netice:

Afşin - Elbistan Entegre Projesinin gerçekleşmesi Türk ekonomisine aşağıdaki katkılarda bulunacaktır:

1 — Kalkınmamız için Öngörülen yılda $%H$ nisbetinde enerji artışını 1200 MW'lik bir ilâve güçle tahakkuk ettirecek.

2 — O civarda tahsis edilecek olan üç milyon ton linyit, küçük sanayiinin kurulmasını ve inkişafını Bağlıyacaktır.

3 — Ucuz ve bol ev yakıtı temin edilecek, ormanlarımızın kesilmesi önlenecektir.

4 — Mıntıkanın istihdam problemi büyük çapta halledilecektir.